

AVRUPA
KOOPERATİF İŞLETME MODELİ
AB KONSEYİ TŪZŪĐŪ
(TASLAK)

Ankara, Şubat 2015

Sunuş

Elinizde bulunan bu kitapçık, Avrupa Birliği tarafından 2013 yılında hazırlanmış AB Kooperatif İşletme Modeli'ne ilişkin Konsey Tüzüğü'nün taslağı olup, bu taslağın 2015 yılı içerisinde sonuçlandırılması beklenmektedir.

Tüzüğün sunuş bölümünde, böyle bir tüzüğe duyulan gereksinme açıklanmış. Bu cümleden olarak, bazı üye devletlerde kooperatiflerin gelişimini engelleyen unsurların son yıllarda belirgin hale geldiklerine dikkat çekilmiş. Ayrıca, özellikle Orta ve Doğu Avrupa devletlerinde kooperatiflerin bir işletme olarak görülmedikleri ifade edilmiştir. Avrupa kooperatif hukukuyla ilgili kapsamlı bir mevzuatın olmamasının da Avrupa kooperatif sektörü açısından şu anda yaşanan önemli bir sorun olduğu ifade edilmektedir. Bu tespitlere ek olarak, kooperatiflerin kurulması ve faaliyetlerinin genel bir AB perspektifi olduğundan kuşku duyulmamasına karşın, AB Antlaşması ve AB'nin işleyişine ilişkin antlaşmada kooperatif sektörüne ilişkin kapsamlı bir yasal düzenlemenin bulunmadığına dikkat çekilmiştir. Bu Tüzüğün hazırlanması ile Avrupa kooperatif yasal çerçevesi konusunda, 2003 yılında yürürlüğe giren Avrupa Kooperatif Statüsü ile yetinilmeyip, bu konuda daha ileri bir aşamaya ulaşılmasının amaçlanmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Sunuş yazısında Konsey Tüzüğü'nün amacının, Avrupa'da uyumlu ve ayrıntılı düşünülmüş bir kooperatifler hukukunun oluşturulmasına katkıda bulunmak olarak ifade edilmiştir. AB Konseyi, bu Tüzükte belirtilen ilke ve hedeflere uygun düzenlemelerin üye devletlerin ilgili kanunlarında somut hükümler halinde yer almasını istemektedir.

Tüzük taslağı, kooperatifler ve kooperatif üst örgütlerinin kuruluş, işleyiş ve denetimleri yanında, devlet ile ilişkileri konusunda da önemli düzenlemeler içermektedir. Taslağı, sonuçlandırılmasını beklemekten tercüme ederek Türkiye'de ilgili kamu kuruluşları ve kooperatif örgütlerle paylaşmak istememizin nedeni, bu taslakta yer alan ve önemli gördüğümüz hususların yeni kooperatifler yasası hazırlık çalışmalarında dikkate alınmasını temenni etmemizdir.

Bu Tüzük taslağı, Milli Birliğimiz Danışmanı Prof Hüseyin Polat'ın gözetimi ve editörlüğü altında Ali Can Karamahmut ve Mehmet Ali Şanlı tarafından tercüme edilmiştir. Ayrıca, kitapçığın sonuna eklenen ve Tüzüğü'nün bazı bölümlerini ayrıntılı biçimde irdeleyen Prof Polat'ın ilâve açıklamalarının yararlı olacağı düşünülmüştür. Kendilerine Yönetim Kurulumuz adına teşekkür ediyorum.

Muammer Niksarlı

Genel Başkan

Ankara, Şubat 2015

İÇİNDEKİLER

AVRUPA BİRLİĞİ RESMİ GAZETESİ Avrupa Kooperatif İşletme Modeline ilişkin [...] 2014 tarihli ve [...] / 2014 sayılı KONSEY TÜZÜĞÜ	7
BAŞLIK 1	
GENEL HÜKÜMLER	13
KISIM 1	
TEMEL İŞLEYİŞ İLKELERİ	13
KISIM 2	
KOOPERATİFE ORTAKLIK	16
KISIM 3	
KOOPERATİFİN İÇ İŞLEMLERİ	17
KISIM 4	
KOOPERATİFİN ORGANLARI	17
KISIM 5	
GENEL KURUL	17
KISIM 6	
DENETİM KURULU	18
KISIM 7	
YÖNETİM KURULU	18
KISIM 8	
KOOPERATİFİN YÖNETİMİ VE FONLARI	19
KISIM 9	
KOOPERATİFİN ÖRGÜTSEL DÖNÜŞÜMLERİ	19
BAŞLIK 2	
ÖZEL HÜKÜMLER	20
KISIM 1	
ÇEŞİTLİ TÜRDE KOOPERATİFLERİN GENEL İŞLEYİŞ ÇERÇEVESİ	20
KISIM 2	
TARIMSAL KOOPERATİFLER	20
KISIM 3	
SÜT ÜRÜNLERİ KOOPERATİFLERİ	21
KISIM 4	
İŞÇİ KOOPERATİFLERİ	21

KISIM 5	
EL SANATLARI KOOPERATİFLERİ	21
KISIM 6	
ÖĞRENCİ KOOPERATİFLERİ	22
KISIM 7	
BELEDİYE KOOPERATİFLERİ	22
KISIM 8	
GIDA KOOPERATİFLERİ	22
KISIM 9	
ENERJİ KOOPERATİFLERİ	23
KISIM 10	
SPOR KOOPERATİFLERİ	23
KISIM 11	
KONUT KOOPERATİFLERİ	23
KISIM 12	
KOOPERATİF BANKALARI	24
KISIM 13	
KREDİ BİRLİKLERİ	25
KISIM 14	
SOSYAL KOOPERATİFLER	25
BAŞLIK 3	
DENETİM	27
KISIM 1	
DENETİM İLKELERİ	27
KISIM 2	
DENETÇİLER	28
BAŞLIK 4	
KOOPERATİF ÜST ÖRGÜTLERİ	29
KISIM 1	
KOOPERATİF ÜST ÖRGÜTLERİNİN İŞLEYİŞİ	29
KISIM 2	
MİLLİ KOOPERATİF ÖRGÜTÜ	30
AVRUPA KONSEYİ KOOPERATİF İŞLETME MODELİ	
TÜZÜK TASLAĞINA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR	32

AVRUPA BİRLİĞİ RESMİ GAZETESİ

Avrupa Kooperatif İşletme Modeline ilişkin [...] 2014 tarihli ve [...] / 2014 sayılı

KONSEY TÜZÜĞÜ

AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ

Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'yı¹,
ve aşağıdakileri göz önünde tutarak:

(1) Avrupa kooperatif kanununun uyumlaştırılması üye devletlerin yasal düzenlemelerinden kaynaklanan farklılıklar dikkate alınarak gerçekleştirilebileceğinden, Avrupa kooperatif kanunu ve Avrupa Birliği üyesi her devletin kooperatifler kanunu, Uluslararası Kooperatifler Birliği tarafından oluşturulan ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) kooperatifçiliğin geliştirilmesine ve kooperatiflerin kendilerine özgü niteliklerine ilişkin 193 no'lu tavsiye kararıyla tanıyan Uluslararası Kooperatifçilik İlkeleri'ne uygun olmalıdır.

(2) Kooperatifler piyasadaki diğer iktisadi aktörlerle kıyaslandıklarında onlarla her zaman eşit fırsatlara sahip değildir; çünkü kooperatiflerin farklı özellikleri kanunlarda, iş faaliyetlerini destekleyen ülke içi ve Avrupa programlarında pek göz önünde bulundurulmaz.

(3) Avrupa'da, 123 milyon ortağa ait ve 5,5 milyon kişiye istihdam sağlayan yaklaşık 160 bin kooperatif işletme bulunmaktadır.

(4) Özellikle Orta ve Doğu Avrupa'daki bazı üye devletlerde kooperatifler tıpkı ticaret kanununa tabii şirketler gibi tam bir işletme

1) Avrupa Birliği Resmi Gazetesi C 83 30 Mart 2010

olarak görülmemektedir.

(5) Bazı üye devletlerde kooperatiflerin gelişimini engelleyen unsurlar özellikle son yıllarda daha belirgin hale gelmiştir.

(6) Kooperatiflerin başlıca karakteristik özelliği ortaklarının menfaatlerine uygun uzun vadeli bir amaç benimsemeleridir.

(7) Kooperatif ortakları kooperatif işletme modelinin temelini teşkil etmektedir.

(8) Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşmada, kooperatif sektörüne ilişkin kapsamlı yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Ancak, kooperatiflerin kurulması ve faaliyetlerinin genel bir AB perspektifi olduğundan şüphe duyulmamalıdır.

(9) Avrupa Birliği Antlaşması'nın 4. maddesinin 3. bendi uyarınca, üye devletler, antlaşmalardan ya da Avrupa Birliği kurumlarının tasarruflarından kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve Avrupa Birliği'nin görevlerini icra etmesinin kolaylaştırılması ve Avrupa Birliği'nin amaçlarına ulaşması açısından bir tehdit oluşturabilecek her türlü tedbirden kaçınılması için genel ve özel tüm araçları üstlenmelidir.

(10) Kooperatiflerin bu kendilerine özgü karakterleri, Avrupa Kooperatif Statüsüne² ilişkin 22 Temmuz 2003 tarihli ve 1453/2003 sayılı Konsey Tüzüğü ve Avrupa Adalet Divanı'nın kooperatiflerin kendilerini iktisadi aktörlerden ayıran farklı ilkelere göre işletilmelerine ağırlık veren 8 Eylül 2011 tarihli kararı³ gibi kararlarla teyit edilmiştir.

(11) Demokrasi, eşitlik, adalet, dayanışma, şeffaflık ve sosyal sorumluluk gibi değerler kooperatif kimliğini güçlendirir.

(12) Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) kooperatiflere kılavuzluk etmesi gereken yedi ilke belirlemiştir: gönüllü ve herkese açık ortaklık, demokratik ortak denetimi, ortakların ekonomik katılımı,

² Avrupa Birliği Resmi Gazetesi L 207 18 Ağustos 2003

³ Avrupa Adalet Divanı'nın 8 Eylül 2011 tarihli ve C.78.08. sayılı kararı

özerklik ve bağımsızlık, eğitim, öğrenim ve bilgilendirme, kooperatifler arasında işbirliği ve topluma karşı sorumlu olma (bu ilkeler bundan böyle uluslararası kooperatifçilik ilkeleri olarak anılacaktır).

(13) Avrupa Parlamentosu, 9 Temmuz 2013 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen AB 2020 Girişimcilik Eylem Planı hakkında bir rapor kabul etti⁴. Bu raporda, bu Planda düşünüldüğü üzere işletmeleri destekleyici tüm yolların, kooperatifler de dâhil olmak üzere tüm farklı işletmeler için geçerli olması gerektiği belirtilmiştir⁵.

(14) 23 Mayıs 2013 tarihli Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nin görüşünde de 2020'ye kadar geçerli girişimcilik eylem planının getirdiği katma değer, girişimcilik ruhunun gerçek bir Avrupa aracı olarak krizi aşmak üzere yeniden canlandırılmasına ilişkin, kısa, orta ve uzun vadede kendine özgü eylemlere ve yapısal politikalara odaklanan gerçekçi yükümlülüğün analizi de yapılmaktadır⁶. Bu amaçla bu Tüzük, Avrupa Parlamentosu tarafından 2 Temmuz 2013 tarihinde kabul edilen, kooperatiflerin krizle mücadeleye katkılarına ilişkin kararın hükümleri üzerinde durur⁷.

(15) Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin de belirttiği üzere, girişimcilik ruhu, uluslararası kooperatifçilik ilkelerini Avrupa Birliği'nin birinci ve ikincil hukukuna adapte edersek canlanacaktır⁸.

4) *Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Parlamentosu, KONSEY, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesi için yayınladığı tebliğe bakınız. 2020 girişimcilik eylem planı. Avrupa'da girişimcilik ruhunun teşvik edilmesi. Brüksel 9 Ocak 2013, COM (2012) 795 Nihai*

5) *Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nin Avrupa Komisyonu'nun tebliğine ilişkin 23 Mayıs 2013 tarihli görüşüne bakınız. 2020 girişimcilik eylem planı. Avrupa'da girişimcilik ruhunun teşvik edilmesi COM (2012) 795 nihai.*

6) *Avrupa Birliği Resmi Gazetesi C191 29 Mart 2012*

7) *Krizle mücadelede kooperatiflerin katkısına ilişkin 2 Temmuz 2013 tarihli Avrupa Parlamentosu ilke kararına bakınız 2012/2321(INI)*

8) *Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nin "kooperatifler ve yeniden yapılandırma" konusundaki görüşüne bakınız: (kendi inisiyatifinde oluşturduğu görüş) 25 Nisan 2012, CCM/093.*

(16) Kooperatiflerin özel hukuki durumu ve hizmet ettikleri amaç göz önünde bulundurularak üye devletlerin kooperatif işletmelere vergi muafiyeti de dâhil olmak üzere yardım etmelerini sağlayacak şekilde Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın 107. Maddesinde de bir değişiklik yapılması düşünülmelidir.

(17) Her üye devletin kooperatifler hukukuyla, Avrupa Birliği Düzeyindeki kooperatif hukuku arasında uluslararası kooperatifçilik ilkeleri sayesinde bir uyum oluşturulması tüm Avrupa Ekonomisinin menfaatinedir.

(18) Avrupa kooperatif hukukuyla ilgili kapsamlı bir mevzuatın olmaması, Avrupa kooperatif sektörünün şu an yaşadığı önemli bir sorundur.

(19) Ortak tüzüklerin oluşturulmasında uyum ve tutarlılık, yalnızca hukuki işlemlerin güvenliği açısından değil, aynı zamanda Avrupa Birliği'nin kalıcılığı, değişmez doğası sebebiyle ana yararlanıcılarının bir hukuk dalının kapsadığı alanda aktif olarak faaliyet gösteren Avrupa Birliği vatandaşları olduğu Avrupa Birliği'nde şiddetle talep edilen niteliklerdir; ancak bu niteliklerin geliştirilebilmesi için Avrupa Birliği'nin birincil ve ikincil hukuk kaynakları, kooperatif sektörünü düzenleyecek derinlemesine, ayrıntılı bir şekilde düşünülerek oluşturulmalı ve bu sayede tutarlı, kapsayıcı ve tamamlayıcı platformlar yaratılmalıdır.

(20) Avrupa Komisyonu bünyesinde kooperatif sektörüne yönelik çalışma grubu 2013 yılında oluşturuldu; çünkü Avrupa Komisyonu'nun ele alması gereken öncelikler arasında yalnız yeni kurulan kooperatiflerin değil, mevcut olanların da geliştirilmesi açısından destekleyecek, mali araçlara ve Avrupa Birliği programlarına erişimlerini kolaylaştıran bir hizmet sisteminin oluşturulması gereği olup, bu kapsamda kooperatifleri hedef alan özel programların uygulanması, okul ve üniversite programlarına kooperatif işletme modeline

ilişkin bilgilerin eklenmesi, tüm üye devletlerde, diğer iktisadi aktörlere kıyasla kooperatiflere ayrımcılık yapmayan ve Avrupa kooperatif işletmesi modelinin farklı özellikleri ve doğası düşünülerek kooperatiflerin gelişmesini sağlayacak uygun hukuki ve mali çerçevenin temin edilmesi de bulunmaktadır.

(21) Son yıllarda Avrupa Birliği üyesi devletlerde kooperatifler hukuku alanında norm oluşturmaya yönelik girişimler ortada hukuکی bir kaos olduğunu göstermiş, söz konusu bu kaosla farklı kanun koyucular şimdiye kadar başa çıkamamışlardır. Bu sebeple uluslararası kooperatifçilik ilkelerinin Avrupa Birliği hukukuna eşdeğer hale getirilmesi Avrupa'daki mevcut kooperatif kanunlarının devam etmekte olan revizyonu için uygun bir yol ortaya koyacaktır.

(22) Avrupa kooperatif işletme modeline yönelik Tüzük Avrupa Birliği'nde faaliyet gösteren her çeşit kooperatifi kapsamaktadır ve bilhassa: Belediye Kooperatifleri, Tarımsal Kooperatifler, Bahçecilik ve Arıcılık Kooperatifleri, Süt Ürünleri Kooperatifleri, Gıda Kooperatifleri, Konut Kooperatifleri, Bankacılık Kooperatifleri, Kredi Birlikleri, Sanatkârlar Kooperatifleri, Sosyal Kooperatifler, Öğrenci Kooperatifleri; İşçi Kooperatifleri, Engelli Kooperatifleri, Spor Kooperatifleri ve Enerji Kooperatifleri.

(23) Avrupa Birliği üyesi devletlerde ülkelerin münferit kooperatif tüzüklerinde yaptıkları değişikliklerin çeşitli türlerdeki kooperatiflere yönelik kanunları takip etmesi ve bunların genellikle acil ihtiyaçları ve belirli sosyal grupların taleplerini karşılamak üzere yapıp daha geniş varsayımlara dayanmaması sık sık yaşandı ve dolayısıyla kooperatiflere piyasa ekonomisinde yoğun gelişmeyi beraberinde getirecek yeni bir hukuki zemin sağlanamadı.

(24) Kooperatiflerin ekonomik esnekliği, kooperatiflerde karakteristik olan sermaye biriktirme özelliğinden de kaynaklanmaktadır, bu hem finansal piyasaların gelişimine daha az bağlılık getirip iş-

letme fazlalarının mümkün olduğu kadar kısmen dağıtılamaz olan rezerv fonlara (bilhassa da işlemleri bitirerek ödenmemiş borçlar konusunda memnuniyet sağladıktan sonra genel anlamda kooperatif hareketi destekleyen varlıklar şeklinde) aktarılmasına hem de işletmenin hedeflerine (sürdürülebilir ekonomik ve sosyal hedefler ile kooperatifin işleyişinin ve yürüttüğü işlemlerin gelişmesi hedefi) ulaşılmasına bağlıdır.

(25) Bu model kooperatiflerin gelişim açısından uzun vadeli ve birden çok nesle hitap eden bir yaklaşım benimsemesini ve yerel ekonomide yerleşik hale gelmesini mümkün kılar ve bu sayede kooperatifler bölgelerin sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunur ve uluslararası piyasalara girdiklerinde bile yerel konumlarını korurlar.

(26) Kooperatiflerin Avrupa Birliği ekonomisine ve istihdamın istikrarına yaptıkları katkı çok önemlidir. Dolayısıyla, Avrupa Birliği üyesi her ülkede kooperatiflerin kurulması teşvik edilmeli ve ulusal kooperatiflerin farklı üye devletlerdeki kooperatiflerle birlik kurmaları kolaylaştırılmalıdır. Birçok üye devlette hukuki ve terminolojiden kaynaklanan çeşitli durumlarla karşılaşılabilir. Kooperatiflerin iç esnekliği, Avrupa sosyal modeliyle uyumlu farklı bir ekonomik kalkınma modeliyle akıllı ve sürdürülebilir büyüme ve entegrasyona katkıda bulunan Avrupa Birliği'ndeki uygun tüm siyasi stratejiler kullanılarak daha güçlü hale getirilmelidir.

(27) Bu Tüzüğün amacı Avrupa'da uyumlu, tutarlı, ayrıntılı düşünülmüş bir kooperatifler yasasının oluşturulmasıdır. Bu Tüzük genel bir yasa mahiyetinde olup üye devletlerin bu Tüzükte belirtilen ilke ve hedeflere uygun bir şekilde kanunlarında somut hükümler bulundurmalarını gerektirmektedir.

BU TÜZÜĞÜ KABUL ETMİŞTİR:

BAŞLIK 1

GENEL HÜKÜMLER

KISIM 1

TEMEL İŞLEYİŞ İLKELERİ

Madde 1

1. Kooperatifler, çeşitli ortaklıkları ve müşterek ve değişken fonları olan ekonomik, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve girişimlerini başarılı kılmak amacıyla birlikte iş yapmak için bir araya gelen sınırsız sayıda şahıslarca gönüllülük ilkesine dayalı olarak kurulan kendi kendini düzenleyici iştiraklerdir. Kooperatif aynı zamanda ortaklarının, ailelerinin ve yerel toplumun yararına sosyal faaliyetler de yürütür.

2. Üye devletlerin kanunları, Uluslararası Kooperatif İlkeleri'ni ihlal etmediği ölçüde işbu Tüzüğün hükümlerine aykırı değildir. Tüzük Avrupa Birliği üye devletlerinde kooperatif Tüzüklerinin farklılığını göz önünde tutmaktadır ve Avrupa Birliği kanunun diğer Tüzüklerini feshetmemektedir ve işbu Tüzüğün yürürlüğe girme tarihinden itibaren Uluslararası Kooperatif İlkeleri her Avrupa Birliği üye devletinde Avrupalı kooperatif işletmelerine ilişkin Avrupa Birliği Kanunu'nun ilkeleri olacaktır.

3. Üye devletler kooperatiflere ilişkin yasalarında Uluslararası Kooperatif İlkeleri'ni sıra halinde sayılmış bir şekilde belirtmekle yükümlüdürler.

4. Uluslararası Kooperatif İlkeleri aşağıdaki ilkeler olarak anlaşılmalıdır:

1) Gönüllü ve açık ortaklık - Kooperatifler icraatlarından faydalanabilecek ve ortaklıkla bağlantılı görevleri yerine getirmeye hazır olan her bireye cinsiyet, sosyal statü, ırk, siyasi ve dini kanaatler üzerinden ayırım yapılmaksızın açık olan gönüllülük esaslı örgüt-

lerdir. Gönüllü ortaklık üç kurala dayalıdır: “Açık kapı”, ortakların eşit hakları ve ortakların kooperatife olan görevleri.

2) Demokratik ortak kontrolü – Kooperatifler, kooperatifin çalışma esasları ve karar alma uygulamalarının belirlenmesinde etkin katılım sağlayan ortaklarınca yönetilen ve kontrol edilen demokratik örgütlerdir. Kooperatiflerde seçimle göreve gelen kadın ve erkekler ortaklara karşı sorumludur. Kooperatiflerde ortaklar eşit oy hakkına sahiptir (bir ortak - bir oy). Kooperatif birlikleri de demokratik ilkeler çerçevesinde örgütlenirler.

3) Ortakların ekonomik katılımı - Ortaklar kooperatifin varlıklarına eşit olarak katkıda bulunur ve bunları demokratik bir biçimde yönetirler. Bu varlıkların bir kısmı bölünemezdir ve kooperatifin zilyetliğindedir. Genelde ortaklar, ortaklıklarının karşılığı olarak ortaklık payları üzerinden temettü almaz ya da çok küçük bir temettü alırlar.

4) Özerklik ve bağımsızlık – Kooperatifler, ortaklarınca işletilen kendi kendini yöneten kendi kendine yardım örgütleridir. Diğer tür işletme birimleriyle sözleşme akdedilmesi ya da dış kaynaklar kullanılarak sermaye artırımına gidilmesi halinde, bunu ortakların kabulü ve demokratik yönetim yoluyla ve kooperatif bağımsızlığını koruyarak yaparlar.

5) Öğretim, eğitim, bilgilendirme - Kooperatifler ortaklarına, seçilen organlara, çalışanlarına ve idarecilerine kooperatifin gelişimine daha etkili bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için öğretim ve eğitimlere katılma olanağı sağlar.

6) İşbirliği - Kooperatifler ortaklarına en etkin biçimde hizmet etmek ve işbirliği vesilesiyle kooperatifçiliği kuvvetlendirmek için çaba sarf ederler. Bu ilke yerel - yani herhangi bir toplum içerisinde faaliyet gösteren kooperatifler arasında, ya da milli olarak - değil, daha geniş olarak - yani bütün kooperatifler ve bunların birlikleri

arasında, ayrıca uluslararası işbirliği olarak da anlaşılır.

7) Yerel toplum yararını gözetme - Kooperatifler ortaklarının onayladığı bir politika çerçevesinde, içinde faaliyet gösterdikleri yerel toplumun kalkınmasından yarar sağlanacak biçimde çalışırlar.

Madde 2

1. İşbu Tüzüğün hükümleri ya da Avrupa Birliği kanununun diğer hükümleri (*koruyucu fıkra I*) üye devletlerin kooperatif kanunu ile Uluslararası Kooperatif İlkeleri arasında farklılık olduğunda uygulanabilir olacaktır.

2. Kooperatif, devlet ya da bakanlık gözetimine tabi olmayabilir. Kooperatiflerin faaliyetlerinin gözetimine ilişkin ilkeleri düzenleyen kooperatif üst örgütleri, kooperatiflerin farklı kooperatif hüviyetini saygıyla gözetecektir. Bu da ortakları diğer kooperatifler olan ve hükümet kuruluşlarıyla sözleşmelerde kendi çıkarlarını temsil eden kooperatifleri ve kooperatif üst örgütlerini inceleyen kurum ve kuruluşlara yönetsel özerklik tanınması gerektiği ve bunun devlet gözetimince kısıtlanmaması gerektiği ve ayrıca organlarının seçiminde ve idamesinde de özerklik tanınması gerektiği ve bunun devlet gözetimi yoluyla kısıtlanmaması gerektiği (*koruyucu fıkra II*) anlamına gelir.

3. Üye devletlerin yerel yönetim birimleri kendi bölgelerinde faaliyet gösteren kooperatiflerin gelişimini desteklemek ve güçlendirmekle yükümlüdür (*koruyucu fıkra III*).

4. Örgütsel dönüşümlerde kooperatif mallarının kooperatif ortaklarından alınarak kamulaştırılmasına varan bütün tedbirler Avrupa Birliği kanununa aykırı addedilmelidir. Bir kooperatifin ömrü boyunca mülkünün bölünmezliği ilkesi yürürlükte olacaktır (*koruyucu fıkra IV*).

5. İşbu Tüzüğün kapsamadığı alanlar için üye devletler Uluslararası Kooperatif İlkeleri'yle uyumlu ve tutarlı bir kooperatif kanunu

sistemi kabul etmeye gayret eder. Bu, üye devletlerin Avrupa Birliği içerisindeki kooperatiflerin kalkınmasını sekteye uğratan ya da engelleyen tüm hukuki, idari ve bürokratik engelleri ortadan kaldırmak için önlemler almakla yükümlü olduğu anlamına gelir (*koruyucu fıkraya V*).

Madde 3

1. Kooperatif ana sözleşmesi, işbu Tüzüğü'nün tayin etmiş olduğu sınırlar içerisinde örgüt yönetimi organlarının görev süresi ve işletim yönteminin yanı sıra kooperatifle ortakları arasındaki ilişkileri kapsar.

2. Kooperatif ana sözleşmesi, kooperatifin kural ve yönetmeliklerince yönetileceğini öngörebilir. Böyle bir halde kooperatifin ana sözleşmesi kooperatifin kural ve yönetmeliklerini onaylayacak yetkili mercii, yönetilecek hususların kapsamını ve kooperatifin kural ve yönetmeliklerinin ortaklarına aktarılmasının yöntemini belirtir.

3. Kooperatifle ortakları arasındaki ilişkiler işbu Tüzüğü'nün ve kooperatifin ana sözleşmesinin belirlediği sınırlar içerisinde kooperatifin anlaşmaları ve kooperatifin ana sözleşmesine binaen onaylanmış kurallar ve düzenlemelerce yönlendirilir.

KISIM 2

KOOPERATİFE ORTAKLIK

Madde 4

1. Gerçek kişiler ve tüzel kişiler kooperatif ortağı olabilir.
2. Kooperatif ortağının kooperatifin ana sözleşmesi ve yasal düzenlemelerin belirlediği ölçüde kooperatifin icraatlarından istifadeye ve faaliyetlerine katılmaya hakkı vardır.

KISIM 3

KOOPERATİFİN İÇ İŞLEMLERİ

Madde 5

Kooperatifin ana sözleşmesi kooperatif içi işlemlerin ilkelerini ve seyrini belirler.

KISIM 4

KOOPERATİFİN ORGANLARI

Madde 6

1. Kooperatifin organları şunlardır:

- 1) Genel kurul (tüm temsilcilerin ya da ortak gruplarının katılacakları toplantı);
- 2) Denetim kurulu;
- 3) Yönetim kurulu.

2. Kooperatif organlarına üye atanması ve azledilmesi ilkeleri, orantılılık ilkesi gereğince, kooperatifin yetkili organlarının takdirine bırakılır. Kooperatif organlarına üyelerin atanması ve azledilmesi ilkelerini belirleyecek yetkili organları kooperatifin kabul ettiği ana sözleşme belirler.

KISIM 5

GENEL KURUL

Madde 7

1. Genel kurul kooperatifin en yüksek organıdır.

2. Kooperatif ortakları yasal düzenlemeler ya da kooperatifin ana sözleşmesi aksini belirtmedikçe genel kurula bizzat ya da yasal temsilci veya vekil aracılığıyla katılabilir.

3. Her ortağın pay sayısına bakılmaksızın bir oy hakkı vardır; ancak ortakları sadece tüzel kişiler olan kooperatiflerin ana sözleşmeleri ortaklara verilecek oy sayısını belirlemek için başka bir ilke

benimseyebilir.

4. Üye devletlerin yasaları bazı kooperatiflerin ana sözleşmesinde oy sayısının kısıtlı bir ölçüye kadar katkı sağlanan pay sayısı ya da ortaklık aidatları ya da ortakların kooperatifle gerçekleştirmiş olduğu işlemlerin değerine göre hesaplanmasına müsaade edilebileceğini belirtebilir.

5. Kooperatif ortağı zararların kapatılmasına, kooperatifin kendine özgü doğasının ortak mesuliyetleri için farklı kooperatif türlerinin farklılıkları dikkate alınarak, beyan edilmiş pay oranında katılır.

6. Kooperatif ortağı, kooperatifin borçlandığı üçüncü kişilere karşı olan yükümlülüklerinden dolayı sorumlu değildir.

KISIM 6

DENETİM KURULU

Madde 8

1. Denetim Kurulu kontrol yapar ve kooperatifin işletimini denetler.

2. Üye devletlerin yasaları, ortak sayısı daha az olan kooperatiflerde denetim kurulu oluşturulmayacağını belirtebilir. Böyle hallerde o üye devletin yasalarınınca belirlenen farklı bir organ bu işlevleri yerine getirir.

KISIM 7

YÖNETİM KURULU

Madde 9

1. Yönetim Kurulu kooperatifin faaliyetlerini yönetir ve üçüncü şahıslarla temaslarda kooperatifi temsil eder.

2. Yönetim Kurulu yasal düzenlemelerde ya da kooperatifin ana sözleşmesinde diğer bazı kooperatif organlarının yetkisine terkedilmemiş faaliyetleri yürütür.

KISIM 8

KOOPERATİFİN YÖNETİMİ VE FONLARI

Madde 10

1. Kooperatif, ortaklarına hizmet sunarken iktisadi hesaplama ilkelerine riayet ederek iş görür.
2. Kooperatif, borçlarına karşı tüm varlıklarıyla sorumludur.

KISIM 9

KOOPERATİFİN ÖRGÜTSEL DÖNÜŞÜMLERİ

Madde 11

1. Kooperatiflerin birleşme, ayrılma, fesih ve tasfiyesine yasal düzenlemelerce hükmedilir.
2. Ulusal ticaret kanununa göre kurulmuş bir şirket kooperatife dönüştürülebilir. Üye devletler burada bahse konu dönüşümü kolaylaştırmak için gerekli hukuki önlemleri alırlar.
3. Üye devletler bir kooperatifin devralınmasını ya da kooperatifin bazı mülkiyet haklarının ya da bazı yükümlülüklerinin aynı sektörde kooperatif olmayan bir kuruluş tarafından devralınmasını kolaylaştıracak herhangi bir önlem almaz.

BAŞLIK 2

ÖZEL HÜKÜMLER

KISIM 1

ÇEŞİTLİ TÜRDE KOOPERATİFLERİN GENEL İŞLEYİŞ ÇERÇEVESİ

Madde 12

1. İşbu Başlıktaki Tüzükler örnek tür kooperatiflerin işleyişi için genel çerçeveyi teşkil eder. Ulusal yasal düzenlemeler bunların Uluslararası Kooperatif İlkeleri'ni ve işbu Tüzüğün 2. maddesinin mealindeki koruyucu fıkraları ihlal etmemesi koşuluyla işleyişleri için farklı ilkeler belirleyebilir.

2. İşbu Tüzük Avrupa Birliği içerisinde faaliyet gösteren tüm kooperatif türlerine ve buna ek olarak işbu başlıkta bahse konu kooperatifleri ve bilhassa aşağıdakileri kapsamaktadır:

KISIM 2

TARIMSAL KOOPERATİFLER

Madde 13

1. Tarımsal kooperatifin amacı, müşterek çok aileli çiftliği işletmek ve ortakların bu çiftlikleri ve diğer tarım çiftliklerinin yararına faaliyet göstermektir.

2. Tarımsal kooperatifin iş faaliyeti amacı aynı zamanda çiftliklere ve kırsal toplumlara hizmet sunmak, tarım ürünlerini işlemek ve zirai üretim için imkânlar sağlamaktır.

3. Tarımsal kooperatif ayrıca ana sözleşmesinde belirtilmiş başka ekonomik faaliyetleri de gerçekleştirebilir.

KISIM 3

SŪT ŪRŪNLERİ KOOPERATİFLERİ

Madde 14

1. SŪt ŪrŪnleri kooperatifinin temel faaliyet amacı sŪt ŪrŪnleri pazarlama zincirini inŷa etmek ve iyileŷtirmektir.
2. SŪt ŪrŪnleri kooperatifinin amacı ortaklarının ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karŷılamak için faaliyet gŷstermektir.
3. SŪt ŪrŪnleri kooperatifi sŪt ŪrŪnleri pazarlama sektŷrŪnŪn pan-Avrupa ve kŷresel iŷ bŷlŷmŪnde etkin bir rol ŷstlenir.

KISIM 4

İŷİ KOOPERATİFLERİ

Madde 15

1. İŷi kooperatifinin amacı istihdam ettiği ortaklarla mŷŷterek iŷ faaliyeti yŷrŷtmektir.
2. Engelli bireyler kooperatifinin amacı daha ziyade kooperatifin mŷŷterek iŷletmesinde bireylerin fiziksel, zihinsel ve sağlık ŷzelliklerinin yanı sıra mesleki ve bireysel yeterliliklerine ŷzgŷ alıŷma vesilesiyle engelli bireyin mesleki ve sosyal rehabilitasyonudur.
3. Folklorik el sanatları ŷrŪnleri ile ilgili iŷi kooperatifinin amacı ise yeni deėerler ŷretmek, kŷltŷr deėeri olan geleneksel mallar ŷretmek ve el yapımı sanat ŷrŪnlerini, sanat eserleri ve sanatkârlık sektŷrŪnŪ organize etmek ve geliŷtirmektir.

KISIM 5

EL SANATLARI KOOPERATİFLERİ

Madde 16

- El sanatları kooperatifinin iŷ faaliyeti amacı ortaklarının yaratıcılık ve hizmet faaliyetleri kapsamında destek sağlamak ve aralarında iŷbirliėi dŷzenlemek, makine, emtia ve materyal sağlamak, ŷrŪn ve

hizmetlerin pazarlama ve satışını örgütlemek ve teknolojik ilerlemeyi desteklemektir.

KISIM 6

ÖĞRENCİ KOOPERATİFLERİ

Madde 17

1. Öğrenci kooperatifi ilkökul sonrası devlet veya özel okulda ve çocuklar ve gençler için eğitim ve yetiştirme merkezinde kurulabilir.

2. Öğrenci kooperatifinin amacı kooperatifçilik fikirlerinin ve bilgisinin okul çevrelerinde popülerliğini artırmak, yaşam yeteneklerini ve sosyal bir toplumda yaşama becerilerini geliştirmek, okul ya da bir merkezin öğrencilerinde yaratıcılık ve girişimcilik niteliklerini geliştirmek ve onları demokratik yaşamda yurttaşlığa hazırlamaktır.

KISIM 7

BELEDİYE KOOPERATİFLERİ

Madde 18

Belediye kooperatifinin temel görevi yerel halka gündelik faaliyetlerinde ihtiyaç duydukları temel gıda ve sınai ana maddeleri sağlamak ve zirai üretimin gelişmesine hizmet etmektir.

KISIM 8

GIDA KOOPERATİFLERİ

Madde 19

Farklı sektörlerdeki perakende ve toptan ticaret gıda kooperatiflerinin kapsamına girmektedir. İlaveten, gıda hizmetleri, fırıncılık, şekerleme, et ve şarküteri üretimi ve otel sektörünün yanı sıra halkın ihtiyaçlarının karşılanması için her tür hizmeti de içerir.

KISIM 9

ENERJİ KOOPERATİFLERİ

Madde 20

1. Enerji kooperatifinin işletim amacı enerji tasarrufunu teşvik etmek, enerji üretim birimleri kurmak ve kooperatifi ortağı olan gerçek ve tüzel kişilere enerji üretme imkânı sağlamaktır.

2. Enerji kooperatifi bilhassa fotovoltaik çiftlikleri, su ve rüzgâr enerjisi santralleri gibi yenilenebilir kaynaklardan elektrik enerjisi üretip satmaya gayret eder.

KISIM 10

SPOR KOOPERATİFLERİ

Madde 21

1. Spor kooperatiflerinin amacı bir kooperatif biçiminde spor faaliyetleri gerçekleştirmek ve ortakları gerçek kişileri (tarafhtarlar) ve tüzel kişileri içeren ve kooperatif şeklinde işleyen, profesyonel bir lige ait spor kulüpleri geliştirmektir.

2. Birinci fıkradaki hüküm, spor dernekleri ve profesyonel bir ligin yönetimine de uygulanabilir.

KISIM 11

KONUT KOOPERATİFLERİ

Madde 22

1. Konut kooperatifinin amacı ortaklarının, ortağı olmayan diğer şahısların ve onların ailelerinin konut ve diğer barınma ihtiyaçlarını onlara bağımsız konut birimi veya tek ailelik konut yanı sıra farklı kullanım amacı olan birimler sağlayarak karşılamaktır.

2. Kooperatif, varlıklarını ya da ortaklarının varlıklarını oluşturan ya da ortakların kooperatife emanet etmiş olduğu mülkleri ortaklık süresince yönetmekle yükümlüdür.

3. Kooperatif, kendi mülkü olmayan bir gayrimenkulü ya da ortaklarının mülklerini bahse konu mülklerin sahipleriyle (müşterek sahipleriyle) yapılan bir mukavele temelinde işletebilir.

KISIM 12

KOOPERATİF BANKALARI

Madde 23

1. Kooperatif bankaları ilgili izinleri temin ettikten sonra bazı bankacılık faaliyetlerini icra edebilirler.

2. Kooperatif bankaları bilhassa:

1) İbrazında ödenecek ya da belirlenmiş bir dönemde ödenecek nakit para kabul edebilir ve bu mevduatlar için hesap işletebilir;

2) Başka banka hesapları işletebilir;

3) Kredi olanakları sağlayabilir;

4) Banka teminatı verebilir ve teyit edebilir;

5) Banka nakdi mutabakatları yürütebilir;

6) Nakdi kredi verebilir;

7) Ayrı Tüzükler bağlamında kredi ve tüketici kredileri verebilir;

8) Çek ve kambiyo senetleri üzerine işlemler yapabilir;

9) Ödeme hizmetleri sunabilir ve elektronik para çıkarabilir;

10) Nakit alacak hesapları alabilir ve satabilir;

11) Tahvilat ve eşyaları yedieminde tutabilir ve özel müşteri kasası sağlayabilir;

12) Teminat verebilir ve onaylayabilir;

13) Ortak bir banka adına ve yararına diğer bankacılık faaliyetlerinde bulunabilir.

KISIM 13

KREDİ BİRLİKLERİ

Madde 24

1. Kredi birliğinin amacı, ilgili izinleri temin ettikten sonra ortaklarının yararına belirli finans hizmetleri sunmak, mevduat kabul etmek, kredi olanakları sağlamak ve ikraz etmek, ödeme hizmetleri sunmak ve sigorta akdi imzalanmasında aracılık etmek olarak sayılabilir.

2. Kredi birlikleri, ortaklarının sahip oldukları finans kooperatifleridir.

3. Gerçek kişiler ve tüzel kişiler ya da kooperatifler ve diğer kurumsal örgütler de dâhil olmak üzere, tüzel kişiliği olmayan işletme birimleri kredi birliklerine ortak olabilirler.

4. Kredi birliğine ortaklık, kredi birliğine bağlı olma olayından doğan bir bağa dayalıdır.

5. Kredi birlikleri bankaların tabi olduğu rejimden ayrı bir rejime bağlı olduklarından bankalardan farklı kredi kuruluşlarıdır.

KISIM 14

SOSYAL KOOPERATİFLER

Madde 25

1. Sosyal kooperatifin amacı ortakların şahsen yaptığı işler temelinde ortak iş ve sosyal faaliyet gerçekleştirmektir.

2. Sosyal kooperatif aşağıdakilerin yararına çalışır:

1) Ortaklarının sosyal re-entegrasyonu, yani, ortaklarının yerel toplum yaşamına katılma becerisini yeniden oluşturma ve sürdürmeye ve iş, ikamet, ya da geçici ikamet yerinde sosyal roller oynamasını sağlamaya yönelik eylemler,

2) Ortaklarının mesleki re-entegrasyonu, yani iş gücü piyasasında bağımsız olarak çalışma becerisini yeniden oluşturma ve

sürdürmeye yönelik eylemler.

3. Sosyal kooperatiflere ilişkin Tüzükler gerektiğinde engelli şahısların kooperatifleri için de uygulanır.

Madde 26

Birinci maddenin ikinci fıkrası hükümleri çeşitli kooperatif türleri için de uygulanır.

BAŞLIK 3

DENETİM

KISIM 1

DENETİM İLKELERİ

Madde 27

1. Kooperatiflerin faaliyetleri denetime tabidir.

2. Denetimin amaçları şunlardır:

1) Kooperatifin hukuki düzenlemelere ve ana sözleşmesi hükümlerine bağlılığını kontrol etmek;

2) Kooperatifin amaçlarına bağlılığını, ortaklarının genel çoğunluğunun çıkarı için haklarını ve ödevlerini dikkate alarak denetlemek;

3) Kooperatifin işletme yönetiminin, ekonomik ve sosyal girişimleri ile uygunluğunu ve entegrasyonunu gözden geçirmek;

4) Kooperatif organlarının faaliyetlerindeki usulsüzlükleri ortaklara bildirmek;

5) İddia edilen usulsüzlüklerin tashih edilmesinde ve kooperatifin faaliyetinin ana amaçlara uygun hale getirilmesi için örgütsel ve öğretici yardım sağlamak.

3. Kooperatifin ortağı bulunduğu kooperatif üst örgütü, bahse konu örgütün yetkili yasal kuruluşunca belirtilen kurallar gereğince kooperatifi ücret karşılığı denetler. Kooperatif üst örgütüne bağlı olmayan kooperatiflerde denetimler kooperatifin seçeceği, belirli bir kooperatif sektöründen ortakları bulunan bir kooperatif üst örgütünce ücret karşılığında yapılır.

4. Kooperatif üst örgütü milli kooperatif örgütünce denetim yetkisi verilmiş olan şahıslar arasından denetim yapmak üzere bir denetçi tayin eder. Denetim yetkileri ayrıca bir milli kooperatif üst örgütünün belirttiği gerekliliklerin yerine getirilmesinden sonra her-

hangi bir kooperatif sektöründen kooperatif üst örgütleri tarafınca da verilebilir.

5. Kooperatif üst örgütü denetim yapılması usullerini ve denetim sonrası işlemleri tanımlar.

KISIM 2

DENETÇİLER

Madde 28

1. Denetim yalnızca denetçiler tarafından yapılır.
2. Milli kooperatif örgütünün ya da belirli bir kooperatif sektöründen bir kooperatif üst örgütünün denetimle alakalı işleri yapmaya yetki verdiği bir şahıs yeterlilik sürecini başarıyla tamamladıktan ve yemin ettikten sonra kooperatif ve kooperatif üst örgütlerinde denetçilik vazifelerini yerine getirebilir.
3. Ulusal kooperatif örgütü denetçiler için yeterlilik sürecinin işletilmesine ilişkin örgütsel ve esasa dair ilkeleri belirler.

BAŞLIK 4

KOOPERATİF ÜST ÖRGÜTLERİ

KISIM 1

KOOPERATİF ÜST ÖRGÜTLERİNİN İŞLEYİŞİ

Madde 29

1. Kooperatifler, kooperatif üst örgütleri kurup ana sözleşmelerince tanımlanmış faaliyetlerin icrasında birbirlerine yardım sağlamak ve çıkarlarını müştereken temsil etmek için bu üst örgütlere ortak olabilirler.

2. Kooperatif üst örgütü kuran kooperatiflerin sayısı ve bir üst örgütteki ortaklarının sayısı 10 'dan az olamaz.

3. Kooperatif üst örgütünün görevleri aşağıdakileri içerir:

- 1) Ulusal ve yerel hükümet kuruluşları ve diğer kuruluş ve örgütler nezdinde ortak kooperatiflerin çıkarlarını temsil etmek;
- 2) Kooperatiflerin yararına eğitimle ilgili, kültürel ve eğitici, öğretici, yayın ve bilgilendirme faaliyetleri yürütmek;
- 3) Kooperatiflerin denetimini yapmak;
- 4) Ortak kooperatifleri yurt dışında temsil etmek;
- 5) Kooperatifler arasında işbirliği başlatmak ve geliştirmek ve araştırma ve bilim merkezleriyle işbirliği yapmak;
- 6) Üst örgütün ve ortak kooperatiflerin faaliyetlerinin tanıtımını yapmak;
- 7) Üst örgütün yasal faaliyetine hizmet etmesi bakımından ortak kooperatifler adına ve yararına ticari faaliyetleri yürütmek;
- 8) Yasal düzenlemeler ve üst örgütün ana sözleşmesinde öngörülmüş diğer görevleri yerine getirmek.

4. Tüzüğün yukarıdaki fıkraları, federal devletler için de tamamen geçerlidir.

30. Madde

Kooperatif üst örgütü ulusal yasal düzenlemeler ve kendi ana sözleşmesi hükümlerine göre faaliyet gösterir.

KISIM 2

MİLLİ KOOPERATİF ÖRGÜTÜ

Madde 31

1. Milli kooperatif örgütü bir üye devletteki en üst düzey kooperatif düzenleyici kuruluşudur.

2. Bir üye devlette tescilli tüm kooperatifler ve kooperatif üst örgütleri, milli kooperatif örgütünün ortaklarıdır.

3. Kooperatifler ve kooperatif üst örgütleri, gerekli sicil kaydı anında milli kooperatif örgütüne ortak olurlar ve ortaklıkları bahse konu sicilden silindiklerinde biter.

Madde 32

Milli kooperatif örgütü ulusal yasal düzenlemeler ve kendi ana sözleşmesi temelinde faaliyet gösterir.

Madde 33

1. Milli kooperatif örgütü:

1) Herhangi bir üye devletin kooperatifçilik hareketini yurt içinde ve dışında temsil eder;

2) Kooperatif sektörüne ilişkin hususlarda merkezi ve yerel hükümetle işbirliği yapar, bilhassa bu alandaki yasaların tasarıları ve hükümet tasarruflarının taslak metinleri üzerine fikir beyan eder ve herhangi bir üye devlette kooperatifçiliğin geliştirilmesi için koşulların oluşturulmasına dair öneriler sunar;

3) Uluslararası Kooperatifler Birliği ve diğer uluslararası kooperatif örgütleriyle işbirliği yapar;

4) Herhangi bir üye devlette kooperatif üst örgütleri ve ülke genelinde kendi kendini yöneten işletmeler ve çiftçi örgütleriyle işbirliği yapar;

5) kooperatif sektörünü tanıtır ve yaygınlaştırır ve kooperatifçiliğin gelişmesi için girişimler gerçekleştirir;

6) Ulusal yasal düzenlemeler ve kendi ana sözleşmesince belirlenmiş alanda denetim yapar, denetleme yetkisi verir, kooperatif ve kooperatif üst örgütlerinin yararına eğitim ve istişare faaliyetleri yürütür;

7) Öğrenci kooperatiflerinin faaliyetlerini başlatır, destekler ve gözetir;

8) Kooperatifler ve kooperatif üst örgütleri arasında işbirliğine dönük önlemler başlatır, yürütür ve bunları destekler;

9) Ortaklarının yararına eğitim faaliyetleri yürütür;

10) Kooperatifçilikle ilgili konularda araştırma faaliyetleri ve bilimsel çalışmalar yürütür ve bunları yayınlar;

11) Ana sözleşmesinde belirtilen amaçlara uygun diğer görevleri icra eder.

2. Tüzüğün yukarıdaki fıkraları federal devletler için de tam olarak geçerlidir.

Madde 34

YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİ VE UYGULANMASI

İşbu Tüzük Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde yayımlanmasının ardından yirminci günde yürürlüğe girecektir.

İşbu Tüzük [...] 2014 tarihinden itibaren geçerli olacaktır.

İşbu Tüzük tüm üye devletlerde bütünüyle bağlayıcıdır ve doğrudan uygulanır.

..... tarihinde işleme konulmuştur.

Konsey adına,

Başkan

Avrupa Konseyi Kooperatif İşletme Modeli Tüzük Taslağına ilişkin açıklamalar

Avrupa Konseyi'nin bu girişimi, üye devletlerin kooperatif yasalarının uyacakları temel kuralları ve ilkeleri belirlemek ve kooperatif mevzuatı hakkında bir genel çerçeve çizmek amacını gütmektedir. Nitekim Taslak Tüzüğü'nün 1. Maddesinin ikinci paragrafı, “.. Uluslararası Kooperatif İlkeleri her Avrupa Birliği üye devletinde Avrupalı kooperatif işletmelerine ilişkin AB Kanunu'nun ilkeleri olacaktır” ifadesine yer vermektedir. Aynı maddenin 3. Paragrafı da üye devletlere kooperatif yasalarında kooperatif ilkelerine sıra halinde sayılmış biçimde yer vermeleri hükmünü getirmektedir. Tüzüğü'nün bu maddesi ayrıca Uluslararası Kooperatif İlkelerini sırası ile açıklayarak bu ilkelere ne anlaşılması gerektiğini de açık biçimde ifade etmektedir.

Kooperatiflerle ilgili koruyucu fıkralar

Tüzük taslağı'nın 2. Maddesi, AB yasasında yer alan koruyucu fıkralarını kooperatifler açısından şöyle irdelemektedir:

- Bu Tüzük hükümleri, ya da AB Kanununun diğer hükümleri, üye devletlerin kooperatif kanunu ile Uluslararası Kooperatif İlkeleri arasında farklılık olduğunda uygulanacaktır (koruyucu fıkra I).

- Kooperatifin devlet ya da bakanlık gözetimine tabi olmayacağı, kooperatifleri denetleyecek kurumların özerk olmaları gerektiği ve kooperatif organlarının seçimi ve çalışmalarının devlet gözetimi ile kısıtlanmaması ve özerk olması (koruyucu fıkra II).

- Üye devletlerin yerel yönetim birimlerinin kendi bölgelerindeki kooperatifleri desteklemek ve güçlendirmekle yükümlü oldukları (koruyucu fıkra III).

- Örgütsel dönüşümlerde (birleşme, ayrılma, fesih ve tasfiye

hallerinde) kooperatif mallarının kooperatif ortaklarından alınarak kamulaştırılmasına varan bütün tedbirler AB kanununa aykırı addedilmelidir ve kooperatif mülkünün ömür boyu bölünmezliği ilkesi yürürlükte olacaktır (koruyucu fıkra IV).

- Bu Tüzüğün kapsamadığı alanlar için üye devletler Uluslararası Kooperatif İlkeleriyle uyumlu ve tutarlı bir kooperatif kanun sistemi kabul etmeye gayret eder. Bu, AB içerisindeki kooperatiflerin kalkınmasını sekteye uğratan ya da engelleyen tüm hukuki, idari ve bürokratik engelleri ortadan kaldırmak için önlemler almakla yükümlü olduğu anlamına gelir (koruyucu fıkra V).

Anasözleşmelere verilen önem ve içeriği

Tüzüğün 3. Maddesi, kooperatif anasözleşmelerinin kapsamını işaret ederek kooperatif ortakları ile ilişkiler ve kooperatif organlarının görev ve yetkilerini belirleyen ve kooperatifin iç işleyişini düzenleyen kuralları içerdiğini teyit etmektedir. Tüzüğün 3. Maddesi gerçek ve tüzel kişilerin kooperatif ortağı olabileceğini ve kooperatif ortaklarının ansözleşme hükümleri çerçevesinde faaliyetlerine katılma hakları olduğunu belirtmekte, ayrıca 5. Maddesi kooperatif içi işlemlerin ilke ve seyrinin de kooperatif anasözleşmesi tarafından belirlendiğini ifade etmektedir.

Kooperatif organları

Tüzüğün 6. Maddesi kooperatif organlarını Genel Kurul, Denetim Kurulu ve Yönetim Kurulu olarak saydıktan sonra bu organlara üye atanması ve azledilmesi ilkelerinin, orantılılık ilkesi gereğince kooperatifin yetkili organlarının takdirine ve bu organların kabul ettiği anasözleşmeye bırakılacağını belirtmektedir. Bunu takip eden 7, 8 ve 9. Maddelerde de Genel Kurul, Denetim Kurulu ve Yönetim Kurulu görev ve yetkilerini belirtmektedir.

Kooperatifin en yetkili organının genel kurul olduğunun altını çizen 7. Maddenin genel kurula ve ortakların oy haklarına ilişkin ilişkin şu hükümleri önemlidir:

- Genel kurulda her ortağın bir oy hakkı vardır ancak oy sayısı, kısıtlı bir ölçüye kadar pay sayısı ya da ortaklık aidatları ya da ortakların kooperatifle gerçekleştirmiş olduğu işlemlerin değerine göre hesaplanabilir;

- Ortakları sadece tüzel kişiler olan kooperatiflerde anasözleşme oy sayısını belirlemede başka bir ilke benimseyebilir;

- Genel kurulda ortaklar, kooperatifin zararının kapatılmasına beyan ettikleri pay oranında katılır;

- Kooperatif ortağı, kooperatifin borçlandığı üçüncü kişilere karşı olan yükümlülüklerinden dolayı sorumlu değildir.

Denetim Kurulu ile ilgili 8. Maddede öne çıkan düzenleme, üye devletlerin yasalarının ortak sayısı az olan kooperatiflerde denetim kurulu oluşturulmayacağına dair hükümler bulundurabileceği konusunda olup, böyle hallerde farklı bir organın bu işlevi yerine getireceği belirtilmektedir.

Kooperatifin yönetimi

Yönetim Kurulu ile ilgili 9. Madde Yönetim Kurulunun görevlerini belirtmektedir. 10. madde ise, kooperatifin iktisadi hesaplama ilkelere riayet ederek iş göreceğini belirtmekte ve kooperatifin borçlarına karşı tüm varlıkları ile sorumlu olacağını ifade etmektedir.

Kooperatifin örgütsel dönüşümleri

11. Maddede kooperatiflerin birleşme, ayrılma, fesih ve tasfiye gibi örgütsel dönüşümlerinin yasalarca düzenleneceği belirtilmekte, ticaret yasasına göre kurulmuş şirketlerin kooperatiflere dönüştürülebileceği ve üye devletlerin bu dönüşümü kolaylaştırmak için gerekli

hukuki önlemleri almaları istenilmektedir. Buna karşın, kooperatiflerin bu tür şirketler tarafından devralınması konusunda ise üye devletlerin herhangi bir önlem almamaları istenilmektedir. Bu hüküm kooperatif işletmelerin varlıklarının korunmaları açısından önem taşımaktadır.

Kooperatif türlerinin genel işleyiş çerçevesi

Tüzüğün 12. Maddesinden başlanılarak 26. Maddesine kadar çeşitli kooperatif türlerinin işleyiş çerçevesi kısaca açıklanmaktadır. Bu kooperatif türleri şunlardır:

Tarımsal kooperatifler, süt ürünleri kooperatifleri, işçi kooperatifleri, el sanatları kooperatifleri, öğrenci kooperatifleri, belediye kooperatifleri, gıda kooperatifleri, enerji kooperatifleri, spor kooperatifleri, konut kooperatifleri, kooperatif bankaları, kredi birlikleri (finans kooperatifleri) ve sosyal kooperatifler.

Denetim ve Denetçiler

Tüzüğün 27. ve 28. maddeleri kooperatifin bir kooperatif üst kuruluşu tarafından denetlenmesine ve denetçilere ilişkin hükümlere yer vermektedir.

Tüzüğün, denetimle ilgili 27. Maddesinin önemli gördüğümüz 3. ve 4. Paragraflarını şöyle özetleyebiliriz:

- Kooperatifin ortağı bulunduğu üst örgüt, kooperatifi ücret karşılığı denetler.

- Üst örgüte bağlı olmayan kooperatifler, kendilerinin seçeceği bir kooperatif üst örgütü tarafından ücret karşılığı denetlenir.

- Kooperatif üst örgütü, Milli Kooperatifler Örgütü tarafından denetim yetkisi verilmiş bir denetçiyi denetim yapmakla görevlendirir. Böyle bir yetki, Milli Kooperatifler Örgütünün belirleyeceği kurallara uyan bir kooperatif üst örgütü tarafından da verilebilir.

- Kooperatif üst örgütü, denetim usulleri ve denetim sonrası yapılacak işlemleri tanımlar.

Tüzüğün denetçilerle ilgili 28. Maddesini de şöyle özetleyebiliriz:

- Denetim yalnızca denetçiler tarafından yapılır.

- Milli Kooperatif Örgütü ya da görevlendireceği bir kooperatif üst örgütünün denetim yapma yetkisi verdiği şahıs, önce yeterlilik sürecini başarı ile tamamlamalı ve yemin ettikten sonra denetçilik görevine başlayabilmelidir.

- Ulusal kooperatif örgütü, denetçiler için yeterlilik sürecine ilişkin örgütsel ve esasa dair ilkeleri belirler.

Not: Tüzük, 27. Maddesi ile bir yandan kooperatiflerin kooperatif üst örgütleri tarafından denetlenmeleri hükmünü getirirken, diğer yandan da 6. Maddesi ile kooperatif organları arasında Denetim Kurulunu sayarak ve 8. Maddesi ile de "Denetim Kurulu kooperatifin işleyişini denetler" klâsik hükmünü muhafaza ederek, kooperatifin "iç denetimi"nin gerekliliği ve devamını işaret ederek, ortakların denetimi ilkesine (demokratik ortak kontrolü ilkesi) bağlı kalınması gerektiğini vurgulamaktadır. Diğer bir ifade ile kooperatifin ortakları tarafından denetlenmesi esas olmakla beraber, "ihtisas denetimi" için kooperatif üst örgütlerini devreye sokmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da, denetim konusunda Tüzüğün kamu kurumları ya da bakanlıkları devre dışı bırakmış olmasıdır. Zaten Tüzüğün 2. Maddesinin 2. Paragrafı da bu yaklaşımını "kooperatif, devlet ya da bakanlık gözetimine tabi olmayabilir" genel hükmüne dayandırmaktadır. Burada Tüzüğün kapsadığı bir diğer önemli husus da üst örgütlerin yapacağı denetimin "zorunlu" olması ve ücretinin de denetlenen kooperatif tarafından karşılanmasıdır.

Kooperatif üst örgütleri

Tüzüğün 29. Maddesi kooperatif üst örgütlerinin kuruluş, işleyiş

ve görevlerine ilişkin hususları kapsamaktadır. Belirtmek isteriz ki, bu hususların hemen tamamı, bizim 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 70-76. Maddelerinde belirtilen kooperatif birlikleri ve merkez birliklerinin görevleri arasında sayılan hususlardır.

Milli Kooperatif Örgütü

Tüzüğün Milli Kooperatif Örgütü'ne ilişkin 31, 32 ve 33. Maddeleri, denilebilir ki Türk kooperatiflerinin geleceği açısından çok önem taşıyan maddelerdir. Bu maddelerin özeti şöyledir:

- Milli Kooperatif örgütü, üye devletteki en üst düzey kooperatif “düzenleyici” örgütüdür. (Buradaki düzenleyicilik özellikle denetim fonksiyonu ve denetime ilişkin ortaya koyacağı ölçütler ve uygulamaların denetlenmesine ilişkin hususlardan kaynaklanmaktadır).

- Kooperatiflerin Milli Kooperatif Örgütü'ne ortak olma zorunluğu: Tescilli tüm kooperatifler ve kooperatif üst örgütleri, Milli kooperatif örgütünün ortaklarıdır.

- Kooperatifler ve kooperatif üst örgütleri, sicil kaydı anında milli kooperatif örgütüne ortak olurlar ve ortaklıkları sicilden silindiklerinde biter. Bu durumda yalnız kooperatif birlikleri ve merkez birlikleri değil, birim kooperatiflerin de Milli Kooperatif Örgütüne ortak olmaları zorunlu tutulmaktadır.

- Milli kooperatif örgütü mevcut yasal düzenlemeler ve anasözleşmesi hükümlerine göre faaliyet gösterir.

Tüzüğün 33. Maddesi milli kooperatif örgütünün görevlerini saymaktadır. Bu görevler Tüzükte açık ve net olarak belirtilmiş olup, 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 70-77. Maddelerinde belirtilen kooperatif üst örgütlerinin görevleri ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Tüzük, 1163'ün bu maddelerinde açık bir biçimde yer almayan şu hususları da Milli Kooperatif Örgütü'nün görevleri arasında saymaktadır:

- Hükümetlerle işbirliği yapar, yasal düzenleme taslaklarını inceleyerek görüş bildirir ve kooperatifçiliğin geliştirilmesi için gerekli koşulların oluşturulmasına katkıda bulunur,
- Anasözleşmesinde belirlenmiş alanda denetim yapar, denetleme yetkisi verir, kooperatif ve kooperatif üst örgütlerinin yararına eğitim ve istişare faaliyetlerini yürütür,
- Öğrenci kooperatiflerinin faaliyetlerini başlatır, destekler ve gözetir,
- Kooperatifler ve kooperatif üst örgütleri arasında işbirliğine dönük önlemler başlatır, yürütür ve bunları destekler,
- Kooperatifçilikle ilgili konularda araştırma faaliyetleri ve bilimsel çalışmalar yürütür ve bunları yayımlar.

Not: Tüzükte kuruluş, yetki ve görevleri belirtilmiş olan Milli Kooperatif Örgütü ve bu örgütün görev ve yetkileri ile Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'nin görev ve yetkilerinin karşılaştırılmasına ilişkin şu değerlendirmeler yapılmalıdır:

- Milli Kooperatif Örgütüne, Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinden farklı olarak "düzenleyici" bir rol verilmiştir. Bu rol sadece denetim yapmakla sınırlı kalmayıp, kamunun denetim yapma görevi ortadan kalktığı için, denetim yapma yetkisi vermeyi ve denetim elemanlarının seçimi ve atanmaları koşullarını da içermektedir.
- Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'ne kooperatif birlikleri ve kooperatif merkez birliklerinin katılmaları zorunlu değil, gönüllülük esasına göredir. Oysa bu Tüzükte sözü edilen Milli kooperatif Örgütüne ortaklık hem birim kooperatifler hem de tüm kooperatif üst örgütleri için tescilden hemen sonra başlamak üzere zorunludur. Kooperatiflerin ve kooperatif üst örgütlerinin Milli Kooperatif Örgütüne ortaklıkları sicilden silinmelerine kadar devam eder. Kanımızca bu çok

önemli bir düzenleme olup Milli Kooperatif Örgütünün kurumsallaşması ve sürdürülebilirliği için çok önemlidir.

- Tüzükte, birliklerle beraber birim kooperatiflerin de tescilden itibaren Milli Kooperatif Örgütüne ortak olmalarına dönük düzenleme, birim kooperatiflerin Milli Kooperatif Örgütü genel kurulunda nasıl temsilci bulunduracakları konusunu gündeme getirmektedir. Burada, birim kooperatiflerin Milli Kooperatif Örgütüne çatı örgütü olarak ortak olmalarının “temsil ve dayanışma” amacı yanı sıra, “denetim” için de gerekli olduğu düşünülmüş olabilir. Milli Kooperatif Örgütü genel kurulunda birim kooperatiflerin temsilinin ise, pratikte bağlı buldukları üst örgütler yolu ile yapılacağı anlaşılmaktadır.

- Bu düzenlemenin de ortaya koyduğu gibi, kooperatiflerin “gönüllü ve açık ortaklık” ilkesi, sadece birim kooperatiflere ortak olacak şahıslar için uygulanmakta, kooperatif üst örgütlerine ortaklık ise, kurumsallaşmaları açısından zorunlu hale getirilmektedir. Bu düzenleme, pek çok AB ülkesinde de halen yürürlüktedir.

Bu hususların hazırlanmakta olan yeni kooperatifler yasa tasarısında dikkate alınması içten dileğimizdir.

Hüseyin Polat

Kooperatif Eğitim ve Yönetim Profesörü

Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Danışmanı

(BM/ILO Kooperatifçilik Başdanışmanı-emekli)